

ГОСПОДАРСЬКА ДІЯЛЬНІСТЬ В ОСОБЛИВИЙ ПРАВОВИЙ ПЕРІОД: ОРГАНІЗАЦІЯ, ЗДІЙСНЕННЯ ТА УПРАВЛІННЯ

Бредіхіна Вікторія Леонідівна

*кандидат юридичних наук, доцент кафедри екологічного права Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого, старший науковий співробітник відділу наукових досліджень використання природних ресурсів у сфері господарювання та забезпечення екологічної безпеки НДІ правового забезпечення інноваційного розвитку НАПрН України
ORCID: 0000-0002-7983-1098*

ЦИФРОВІЗАЦІЯ ЯК ІНСТРУМЕНТ ОПТИМІЗАЦІЇ УПРАВЛІННЯ ВИКОРИСТАННЯМ ПРИРОДНИХ РЕСУРСІВ У ГОСПОДАРСЬКІЙ ДІЯЛЬНОСТІ

Наукова робота присвячена дослідженню одного з євроінтеграційних напрямів інноваційного розвитку України – цифровізації системи управління у сфері природокористування. Авторкою проаналізовані основні засади впровадження цифрових технологій у регулювання відносин з використання природних ресурсів та їх роль в оптимізації ведення господарської діяльності. Досліджені особливості застосування та захисту цифрових технологій в умовах воєнного стану.

Ключові слова: інноваційний розвиток; цифровізація; екологічне управління; використання природних ресурсів; господарська діяльність.

Bredikhina Viktoriia

*Ph.D, Associate professor of the Department of Environmental Law,
Yaroslav Mudryi National Law University,
Senior researcher of the Department of scientific research on the use of natural resources in the field of management and ensuring environmental safety of the Scientific and Research Institute of providing legal framework for the innovative development of the National Academy of Law Sciences of Ukraine*

DIGITALIZATION AS A TOOL FOR OPTIMIZING MANAGEMENT OF THE USE OF NATURAL RESOURCES IN ECONOMIC ACTIVITIES

The scientific work is dedicated to the study of one of the European integration directions of innovative development of Ukraine - digitalization of the nature management system. The author analyzed the main principles of the implementation of digital technologies in the regulation of relations with the use of natural resources and their role in the optimization of economic activity. The peculiarities of the application and protection of digital technologies in the conditions of martial law are studied.

Key words: innovative development; digitization; environmental management; use of natural resources; economic activity.

В сучасних умовах, враховуючи євроінтеграційно орієнтовані зобов'язання України, запровадження інноваційних підходів до правового регулювання природокористування в процесі здійснення господарської діяльності виражається, зокрема, через пошук та застосування найкращих доступних технологій та методів управління, як найбільш ефективних з точки зору захисту довкілля, збереження природних ресурсів, так і оптимальних для здійснення господарської діяльності в умовах «зеленої» модернізації економіки країни.

Однією із форм технологічної трансформації сфери використання природних ресурсів є цифровізація системи управління природокористуванням. Зазначимо, що впровадження цифрових, інформаційно-комунікативних технологій в екологічну сферу є частиною процесу загальної цифровізації суспільства, передбаченого стратегічними політичними документами нашої держави. Зокрема, Національною економічною стратегією України на період до 2030 року серед основних орієнтирів, принципів та цінностей визнано побудову ефективної цифрової сервісної держави та компактних державних інститутів (розвиток цифрової економіки як одного із драйверів економічного зростання України) [1].

На думку вчених, впровадження цифрових технологій може сприяти економічному зростанню завдяки їх здатності позитивно впливати на ефективність, результативність, вартість та якість економічної політики

держави. Крім прямого підвищення продуктивності, яке отримують компанії від цифрових технологій, визначається ланцюг непрямих переваг цифровізації, як-то: економія часу, створення нового попиту на нові товари й послуги, нова якість та цінність тощо [2, с. 8]. Що стосується цифрової трансформації системи управління природокористуванням, то вона спрямована, передусім, на певну дебюрократизацію ведення господарської діяльності шляхом спрощення дозвільної системи та прямої доступності до державних реєстрів; подолання корупційних схем у сфері розподілу природних ресурсів та попередження відповідних ризиків, досягнення прозорості надання природних ресурсів у користування для ведення господарської діяльності; спрощення процедур фіксації виникнення або припинення права природокористування. У комплексі все це має сприяти, як вбачається, підвищенню ефективності адаптації національної правової та управлінської системи до принципів та стандартів ЄС.

Слід зазначити, що цифровізація (діджиталізація) екологічних процедур сьогодні вже отримала широке розповсюдження й успішне застосування у царині управління природокористуванням та охороною довкілля. Прикладом цього є створена на базі Міндовкілля України Єдина екологічна платформа “ЕкоСистема”, яка має інтегрувати в собі усі галузеві інформаційні ресурси [3]. За допомогою цієї загальнодержавної екологічної автоматизованої інформаційно-аналітичної системи забезпечується доступ до екологічної інформації та її мережі, а також її створення, збирання, одержання, зберігання, використання, поширення, охорона та захист; здійснюється електронна взаємодія між фізичними та юридичними особами, фізичними особами - підприємцями, суб'єктами надання адміністративних послуг з метою отримання таких послуг у сфері охорони довкілля. Нещодавно в рамках ЕкоСистеми розпочалось створення е-Кабінету, де суб'єкт господарювання може подавати інформацію та отримувати спеціальні дозволи на використання природних ресурсів, ліцензії та погодження тощо. Зокрема, на сьогодні в мережі надання адміністративних послуг вже працює електронний кабінет надкористувача. Вважається, що завдяки запровадженню е-Кабінету буде

суттєво спрощена процедура отримання адміністративних послуг у сфері природокористування та унеможливлено підробку документів завдяки відкритим екологічним реєстрам.

Звернемо увагу, що за необхідності фіксації екологічних правопорушень, розрахунку шкоди довкіллю та його ресурсам, спричинених збройною агресією РФ проти України, в рамках «ЕкоСистеми» був запроваджений цифровий додаток «ЕкоЗагроза». Він являє собою інформаційно-комунікаційну систему, яка організаційно та функціонально складається з веб-сайту та мобільного додатка сервісу фіксації екологічних загроз на території України, електронних кабінетів, реєстрів, геоінформаційного порталу, аналітичної платформи та забезпечує подання електронних звернень щодо виявлених випадків порушення вимог законодавства про охорону довкілля на території України. Принагідно зауважимо, що інформаційне поле цього ресурсу охоплює не тільки наслідки воєнних дій для довкілля, а й вміщує загальні відомості про стан атмосферного повітря, водних, земельних та інших природних ресурсів на певній території в залежності від встановленого запитувачем інформації місцезнаходження.

Серед основних завдань застосування даних сервісів у сфері господарського природокористування можна виділити наступні: забезпечення можливості вільного доступу до інформації про стан довкілля та його ресурсів; підвищення прозорості прийняття управлінських рішень та впровадження ефективного механізму запобігання корупції і посилення громадського контролю за використанням природних ресурсів; забезпечення прозорого, рівного та швидкого доступу до послуг у сфері охорони навколишнього природного середовища; систематизація та переведення у цифровий формат екологічної інформації, її охорона та захист, а також можливість її створення, збирання, одержання, зберігання, використання та поширення з метою, оперативного реагування на зміни у довкіллі, прогнозування, звітності та планування як безпосередньо самої господарської діяльності, так і можливих ресурсо- або енергозберігаючих заходів тощо.

За рахунок діджиталізації передбачено також удосконалення процедур оцінки впливу на довкілля у процесі прийняття рішень про провадження господарської діяльності, яка може мати значний вплив на навколишнє природне середовище (забезпечення гласності, доступу до інформації про результати такої оцінки, скорочення тривалості, укладання договорів публічної оферти онлайн тощо) [4] та системи екологічного моніторингу (задоволення інформаційних потреб управління в галузі охорони довкілля, забезпечення інформованості заінтересованих сторін про його стан, прозорість у діяльності органів державної влади, узагальнення та систематизація інформації про стан довкілля та його компонентів, а також сумісність і взаємодія державної системи моніторингу довкілля з аналогічними системами інших країн) [5]. Останніми змінами до природоресурсного законодавства передбачено й запровадження цифровізації надрокористування, зокрема шляхом створення єдиної державної електронної геоінформаційної системи користування надрами, яка включає, зокрема, геопросторові дані, метадані та сервіси, оприлюднення, доступ до яких здійснюються через мережу Інтернет [6].

Примітно, що впровадження цифрових технологій активно застосовується і у сфері реалізації антикорупційної політики нашої держави. Так, Державною антикорупційною програмою на 2023—2025 роки, нещодавно затвердженою Кабінетом Міністрів України, серед 1700 заходів, передбачених для зменшення (подолання) корупції, близько 40 належать до екологічної та природоресурсної сфер [7]. Зокрема, серед антикорупційних інструментів визначено такі: продовження оцифрування та оприлюднення актуальної інформації про природні ресурси, удосконалення системи їх електронного обліку; оприлюднення відкритих даних під час воєнного стану; оновлення відповідних довкіллевих реєстрів, створення нових та розвиток чинних ІТ-систем та інтеграція їх до “ЕкоСистеми” для переведення в онлайн всіх послуг у сфері захисту довкілля та використання природних ресурсів.

Водночас зазначимо, що із запровадженням воєнного стану у зв'язку із повномасштабним вторгненням РФ на територію України, багато державних

електронних сервісів, зокрема й у сфері природокористування, або призупинили роботу, або працюють із обмеженнями як через загрозу національній безпеці, так і через відсутність реальної можливості належного функціонування, оскільки існує висока ймовірність несанкціонованих дій щодо використання інформації державних реєстрів та інших електронних платформ з боку агресора. Очевидно, що це створює загрози для безпеки держави, господарюючих суб'єктів, громадян. Тому для забезпечення належного функціонування інформаційних, інформаційно-комунікаційних та електронних комунікаційних систем, публічних електронних реєстрів, та захисту інформації, що обробляється в них, а також захисту державних інформаційних ресурсів, органи державної влади та місцевого самоврядування, підприємства, установи, організації можуть вживати відповідних заходів, як-от: розміщувати державні інформаційні ресурси та публічні електронні реєстри на хмарних ресурсах та/або в центрах обробки даних, що розташовані за межами України; створювати їх додаткові резервні копії з дотриманням установлених для таких ресурсів вимог щодо цілісності, конфіденційності та доступності; зупиняти, обмежувати роботу інформаційних, інформаційно-комунікаційних та електронних комунікаційних систем, а також публічних електронних реєстрів на територіях активних бойових дій (крім територій активних бойових дій, на яких функціонують державні електронні інформаційні ресурси) та тимчасово окупованих рф територіях [8].

Підсумовуючи, констатуємо, що запровадження цифровізації як інноваційного інструменту для оптимізації управління природокористуванням на сучасному етапі, безумовно, є кроком уперед на шляху до прийняття європейських цінностей та стандартів, зокрема щодо прозорості та спрощення ведення господарської діяльності із використанням природних ресурсів, подолання корупційних схем у цій царині. Залишається тільки сподіватись, що зазначені електронні системи та інші цифрові платформи і сервіси будуть захищені від кібератак та зломів як в умовах воєнного стану, так і зможуть працювати належним чином у мирний час, щоб сприяти вчасному ефективному

вирішенню управлінських завдань, та полегшити провадження господарської діяльності шляхом усунення багатьох непотрібних бюрократичних процедур та злочинних корупційних комбінацій у природоресурсній сфері.

ЛІТЕРАТУРА

1. Про затвердження Національної економічної стратегії на період до 2030 року: Постанова Кабінету Міністрів України від 03 березня 2021 р. № 179. URL: <https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-zatverdzhennya-nacionalnoyi-eko-a179> (дата звернення 24.05.2023).

2. Хаустова М. Поняття цифровізації: національні та міжнародні підходи. *Право та інновації*. 2022. № 2 (38). С. 7-18. URL: DOI 10.37772/2518-1718-2022-2(38)-1 .

3. Про Єдину екологічну платформу “ЕкоСистема”: Постанова Кабінету Міністрів України від 11 жовтня 2021 р. № 1065. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1065-2021-%D0%BF#Text> (дата звернення 24.05.2023) .

4. Про оцінку впливу на довкілля: Закон України від 23.05.2017 р. № 2059-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2059-19#Text> (дата звернення 22.05.2023).

5. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо державної системи моніторингу довкілля, інформації про стан довкілля (екологічної інформації) та інформаційного забезпечення управління у сфері довкілля: Закон України від 20.03.2023 № 2973-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2973-IX#Text> (дата звернення 22.05.2023).

6. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо удосконалення законодавства у сфері користування надрами: Закон України від 01.12.2022 р. № 2805-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2805-IX#Text> (дата звернення 22.05.2023).

7. Про затвердження Державної антикорупційної програми на 2023-2025 роки: Постанова Кабінету Міністрів України від 4 березня 2023 р. № 220. URL:

<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/220-2023-%D0%BF#Text> (дата звернення 22.05.2023).

8. Деякі питання забезпечення функціонування інформаційно-комунікаційних систем, електронних комунікаційних систем, публічних електронних реєстрів в умовах воєнного стану: Постанова Кабінету Міністрів України від 12 березня 2022 р. № 263. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/263-2022-%D0%BF#Text> (дата звернення 22.05.2023).

REFERENCES

1. Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine On the approval of the National Economic Strategy for the period until 2030 № 179 (2021, March, 3). Retrieved from: <https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-zatverdzhennya-nacionalnoyi-eko-a179>.

2. Khaustova M. (2022) Concept of digitalization: national and international approaches. *Pravo ta innovatsii*. 2 (38), 7-18 [in Ukrainian]. DOI 10.37772/2518-1718-2022-2(38)-1.

3. Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine About the Unified Ecological Platform "EkoSystem" № 1065 (2021, October, 11). Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1065-2021-%D0%BF#Text>.

4. Law of Ukraine on Environmental Impact Assessment № 2059-VIII. (2017, May, 23). Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2059-19#Text>.

5. Law of Ukraine On making changes to some legislative acts of Ukraine regarding the state environmental monitoring system, information on the state of the environment (ecological information) and information support for environmental management № 2973-IX. (2023, March, 20). Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2973-IX#Text>.

6. Law of Ukraine On making changes to some legislative acts of Ukraine regarding the improvement of legislation in the field of subsoil use № 2805-IX.

(2022, December, 1). Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2805-IX#Text>.

7. Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine On approval of the State anti-corruption program for 2023-2025 № 220 (2023, March, 4). Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/220-2023-%D0%BF#Text>.

8. Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine Some issues of ensuring the functioning of information and communication systems, electronic communication systems, public electronic registers in the conditions of martial law № 263 (2022, March, 12). Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/263-2022-%D0%BF#Text>.